

JURNAL

ПЕНТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТІЦНЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TОАТЕ KЛАSЕЛЕ

Pediцeatȣ̆

DE

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

Nro 21.	(Anȣлȣ̆ алȣ̆ treiлea)	Бȣкȣрешті	8 Iȣnie, 1858.

Konpindepea: — Таблоȣлȣ̆ natȣpeĭ. — Пасърea Ліръ. — Kiemie Opganikъ. — Komȣnikaцiȣnĭ.

TABLOUL NATUREĬ.

(ȣpmapea)

Skoaлa лȣĭ Пitagopa, ачеstȣ̆ isворȣ̆ лimпede алȣ̆ fiлosofieĭ antiче din Eлada, de ȣnde aȣ̆ eшit mȣлцime de ideĭ înaлte, kape tokmaĭ пeste sȣte de anĭ aȣ̆ лȣminat пъmîntȣлȣ̆; aчeastъ skoaлъ (zik) a авȣt o idee stpълȣчitъ asȣпpa aчesteĭ kestiȣnĭ (adikъ dakъ плaneцiĭ sînt лokȣiцĭ saȣ̆ nȣ?). Aчeasta este teopiea eĭ, *metemпsixos* (skimбapea sȣfлetȣлȣĭ în mȣлte kopпȣpĭ). *Пitagopeniĭ* ziчeaȣ̆ kъ, dȣпъ moaptea omȣлȣĭ, sȣfлeteлe бȣne лokȣeskȣ̆ întp'ȣn aлtȣ̆ плanetȣ̆ maĭ kȣpatȣ̆ шi maĭ пepfektȣ̆ de kîtȣ̆ gлобȣлȣ̆ пъmînteskȣ̆; akoлo пetpekȣ̆ o вieaцъ maĭ fepiчitъ шi maĭ sȣблimъ de kîtȣ̆ aчeastъ вieaцъ пъmînteaskъ; dap sȣfлeteлe oameniлop чeлop pъĭ, dȣпъ moapte, лokȣeskȣ̆ în kopпȣpiлe animaлeлop nekȣpate, пe плanete пȣstiite, tpiste шi infepnaлe. — Чe idee diвinъ! Skapa kpeaцiȣneĭ, ȣnde fiinцeлe matepiaлe neînчetatȣ̆ se sȣe шi se skoбoapъ dȣпe пepfekцiȣnea fopmeлop чe пpimeskȣ̆, nȣmaĭ este mъpцinitъ asȣпpa miчiĭ întindepĭ a пъmîntȣлȣĭ nostpȣ, чi totȣ̆ ȣniвepsȣлȣ̆, kȣ toate nenȣmъpaбiлeлe лȣmĭ чe 'лȣ̆ ȣmплe, este nemъpцinitȣлȣ̆ teatpȣ aлȣ̆ aчesteĭ

марї репресентацiȣнї de skimвареа formелор че se ȣрmeазъ din sekолȣ în sekолȣ! Dар întреbîndȣне чine-ва: dакъ ачеастъ idee de o înълцime diвinъ este шi d'ȣнȣ adeвърȣ diвinȣ? Eȣ ръсnȣndȣ къ нȣ шtimȣ! Nȣmaї diвinitatea singȣръ o поате шti; noї нȣ нȣtemȣ de kîtȣ a o креde, шi тrевȣе s'o кредъмȣ; тrевȣе а не ȣni în ideea noastръ кȣ fiinцеле înцелente, мъкар ȣnde вор fi, шi кiарȣ în снацiȣрiле нланетаре; тrевȣе съ ле îмвръцiшъмȣ în ideea noastръ ка не fрацiї nostрiї în ачестȣ ȣнiверсȣ! Atȣнчї нȣ о съ маї simцimȣ fiinца noastръ ка ȣнȣ atomȣ нердȣтȣ în мърimеа лȣмеї, чi съ se нътрȣнзъ inima noastръ de misteрioaseле легътȣрї кȣ каре sîntemȣ легацi кȣ орї че fiinцъ esistentъ, прекȣм niшte inеле sînt legate întр'ȣнȣ ланцȣ infinitȣ; atȣнчї ni se ва лъмȣрi ideea înалтъ шi moрaлъ къ, moartea noastръ este нȣмаї o skimваре, dар нȣ o nimiчiре. Аної atȣнчї sпiрitȣлȣ nostрȣ шi aiчї ва gȣsta dȣлчеаца immoрtaлitъцiї, kînd eшindȣ sȣв волта черȣлȣї întр'o noaпте лȣminoasъ, dekoратъ кȣ stелe stрълȣчitoаре, шi inima noastръ кȣратъ нътрȣnsъ fiind d'o релiцiositate sakръ, ва прiвi ла nenȣмeрoaseле stелe a ле черȣлȣї ка ла atîtea пaрadise omeneшtї, каре не aшteaнтъ кȣ toatъ а лор magnifiченцъ, кȣ toatъ а лор eклantatъ вogъцie d'o feрiчiре nesнȣsъ; atȣнчї toatъ раза dȣлче че din înълцimea fiрmamentȣлȣї intръ în okiї nostрiї, ва fi ка ȣнȣ eko d'o альъ лȣme ȣnde sîntemȣ kemaцi; atȣнчї o noaпte fрȣmoasъ, лȣminатъ de stелe вриlante, нȣ ва маї fi ȣнȣ simплъ oвiektȣ de нлъчере, чi волта черȣлȣї ва fi ȣнȣ temплȣ d'ȣнȣ kȣлтȣ diвinȣ, ȣnde imaцinaцiȣnеа omȣлȣї, не арiпiле нȣре d'o релiцiositate sȣвлimъ, ва sвора нînъ ла tронȣлȣ креatoрȣлȣї sпре a gъsi în sînȣлȣ milostiвȣлȣї tatъ oвшteskȣ алȣ tȣtȣрор fiinцелор, konsoлацiȣnеа, feрiчiре шi immoрtaлitatea! —

Dар съ не întoарчемȣ iар ла нъmîntȣлȣ nostрȣ!

Пъmîntȣлȣ este înkonцiȣратȣ d'o atmostfеръ (аерȣлȣ), aвîndȣ o înълцime de maї mȣлtе miле шi каре se sȣвцiiазъ meрgîndȣ de жosȣ în sȣsȣ. — Kînd ȣнȣ вȣлтȣрȣ ар fi aвîndȣ înцелenчiȣnеа noastръ, ар прiвi din sворȣлȣ съȣ, din 'nалтеле рeцiȣнї, sпре нъmîntȣ în жosȣ, i s'ар fi înfъцiшatȣ ȣрmъtoрȣлȣ taвлоȣ:

Пъmîntȣлȣ nostрȣ, ка ȣнȣ gлoвȣ kolорat de felȣрimї de feце, însъ че-ва tȣрtitȣ ла amîndoї noлiї; în maї mȣлte lokȣрї i se ва аръta ка niшte нȣnkte алве eшite afаръ din sȣпrafaцa нъmîntȣлȣї, ачestea sînt вîрfȣрiле mȣнцiлор челорȣ maї 'наlцї akoнeрiцї кȣ o zъnadъ eteрнъ. — Пе алте lokȣрї, okiȣлȣ вȣлтȣрȣлȣї ва deskoнeрi 500 de нȣnkte лȣminoase. de ȣnde fлакърї teрiвiле se sȣе кȣ o нȣteре infeрнаlъ; ачestea sînt 500 de вȣлkanї aktiвї d'akȣm каре sînt ръsnîndiцї asȣнрa toateї sȣнrafeцеї gлoвȣлȣї, шi каре арȣnкъ în аерȣ fokȣ шi ȣнȣ fлȣidȣ fieрвinte (лавъ) че 'лȣ skoate din adînkȣлȣ sînȣ алȣ нъmîntȣлȣї. Ачештi вȣлkanї не adȣkȣ aminte ȣнȣ sȣвeniрȣ sпъimîntъtoр, înkредinцindȣ-не къ нъmîntȣлȣ nostрȣ, не каре omȣлȣ челȣ oрdinaрȣ îлȣ sokoteшte a fi лȣkрȣл челȣ maї solidȣ, nemiшkъtoрȣ шi рече, este o vaтръ de fлame eteрне че fieрвȣ în sînȣлȣ съȣ, ameрinцindȣ-не în tot minȣtȣлȣ a рȣne sȣвцiреа koажъ solidъ a нъmîntȣлȣї, каре аре o gрosime нȣ maї mȣлтȣ de kîtȣ 15 miле (не kîtȣ vатра înfokатъ din sînȣлȣ нъmîntȣлȣї koнрinde ȣнȣ sнацiȣ аnроане 17 sȣte de miле!) Atȣнчї noate къ se вор nimiчi din нȣоȣ toate fiinцеле însȣfлeцiтe de d'asȣнрa feцеї нъmîntȣлȣї, прекȣм s'а шi întîmnлатȣ în maї mȣлte pîndȣрї nemiчiрiї цeнeрaле шi наpцiале, kînd kȣtremȣрȣлȣ нъmîntȣлȣї a dърîmat oраше întрeцї omorîndȣ sȣte de miї de oamenї, sdроbindȣ-ї sȣв рȣinеле lokȣinцелор лор, арȣнkîndȣ mȣнцiї în aвisȣлȣ oчеанȣлȣї шi dърîmîndȣ kontinente, skimbîndȣ-ле în fȣndȣлȣ мъреї!

Daka вȣлтȣрȣл nostрȣ, snektatoрȣлȣ нъmîntȣлȣї, ар fi fostȣ îmnъртъшitȣ шi d'o imaцinaцiȣne noetikъ, 'шi ар fi adȣsȣ aminte ла прiвiреа mȣнцiлор, къ eї sînt niшte monȣmente нȣteрniче de teрiвiле katakлisme, че s'аȣ ȣрmатȣ înainte кȣ miї de sekолї не sȣнrafaцa нъmîntȣлȣї, прin лȣnteле челор doъ

елементe maĭ пȣtepniче adikъ: прin *fokȣ̆* ші *апȣ* (katakлisme плȣtoniче ші нептȣniче). —

Întp'adeвъpȣ̆, mȣnцiĭ înfъцішeazъ ȣчeneлe челe maĭ sȣблime че se aflъ asȣпра пъmîntȣлȣĭ. Ȣnȣ̆ mȣnte este imaцinea magnifiчenцiĭ ші a sȣблimȣлȣĭ! — Sъ ne sȣimȣ̆ пе вîрfȣлȣ̆ ȣnȣĭ mape mȣnte aflîndȣ-se dinkoлo de xotapȣлȣ̆ zъnezіĭ etepne ші вomȣ̆ вedea че înaлtъ ші solemnъ simцipe ва пътрȣnde inima noastpъ! О tъчере misteрioasъ domneштe akoлo; fie-kape atomȣ̆ de zъпadъ îлȣ̆ пȣtemȣ̆ прiвi ka o fiinцъ etepnъ; aчestȣ̆ atom de zъпadъ a fostȣ̆ kontimпopanȣ̆ kȣ *Moise* ші kȣ *Sesostpe*; a въzȣt ші kлъdipea пipamideлор în вekiȣлȣ̆ *Eцint*! — Пе вîрfȣл mȣnteлȣĭ, tot kорпȣлȣ̆ nostpȣ se simte шaĭ ȣшорȣ̆; ші întp'adeвъpȣ̆, aepȣлȣ̆ mȣnteлȣĭ e maĭ ȣшор; ne вomȣ̆ simцi нар-kъ înълцaцĭ ші апропiaцĭ de черȣ̆ ші întp'adeвъpȣ̆ sîntemȣ̆ maĭ пȣцinȣ̆ tpaшĭ kътре пъmîntȣ̆, ші maĭ înълцaцĭ kътре черȣ̆! — Din kîndȣ̆ în kîndȣ̆ ȣnȣ̆ Ȣpaganȣ̆ (вiжeлie) пȣtepnikъ ва întpepȣпе aчeste gîndipĭ a ле noastpe, dap aчestȣ̆ ȣpaganȣ̆ ni se ва înfъцiша ka ȣnȣ̆ пȣtepnikȣ̆ ekoȣ̆, eшindȣ̆ din peцiȣniле kpeatopiче ші вomȣ̆ simцi adînkȣлȣ̆ simцȣ̆ aлȣ̆ вepsȣлȣĭ Біблikȣ̆ „Glasȣлȣ̆ Domnȣлȣĭ ръsȣnъ „din mȣnte." —

Naцiȣniле antiче aȣ̆ simцitȣ̆ magnifiчenцa kapaktepȣлȣĭ mȣnцiлор ші ideiле челе sȣблime че se naskȣ̆ în noĭ ла вedepea лор; de aчeea toate temплeле лор aȣ̆ fostȣ̆ пе вîрfȣpiле mȣnцiлор, înkonцiȣpate de dȣmбpъвĭ sakpe. Mȣnцiĭ ші dȣmбpъвiле sînt pepesentanцĭ aĭ toateĭ sfepiĭ simцȣлȣĭ estetikȣ̆ din inima omȣлȣĭ: adikъ mȣnteлe pepesentîndȣ̆ simцȣлȣ̆ de înълцime ші de sȣблimȣ̆; dȣmбрава pepresentъ simцȣлȣ̆ fpȣmȣseцeĭ ші aлȣ̆ плъчepeĭ. — Asemenea toцĭ лeцislatopiĭ чеĭ mapĭ antiчĭ, s'aȣ̆ insпipatȣ̆ de kътре цeniȣлȣ̆ mȣnцiлор. *Opfeȣ̆* se коборa din mȣnteлe *Emȣ* sпpe a чiвiлisa цenȣлȣ̆ ȣmanȣ̆; tatълȣ̆ filosofiлор *Taлes*, лokȣia пе mȣnteлe *Mikaлe*; *Anaksagopa* s'a sȣitȣ̆ пе mȣnteлe *Mimos* în *Ioniea* sпpe a adînчi sпipitȣлȣ̆ sъȣ̆ în kontemплaцiȣniле divinitъцiĭ ші admipaцiȣnea kpeatopȣлȣĭ; aпoĭ ші пе вîрfȣлȣ̆ mȣnteлȣĭ *Sinai* s'a sȣitȣ̆ divinȣлȣ̆ Moise, înkonцiȣpatȣ̆ fiind de fokȣpĭ черештĭ sпpe a лȣa taблeлe порȣнчiлорȣ̆, aчestȣ̆ Dapȣ̆ чepeskȣ̆, kape de atȣnчĭ ші пînъ akȣmȣ̆ a fostȣ̆ xotъpîtȣ̆ a stpълȣчi în kaпȣлȣ̆ ideeлор naцiȣniлор чiвiлisate modepne, iлȣminîndȣ-ле kȣ ideĭ пȣpe d'o kpedinцъ sȣблimъ ші immatepiaлъ, ka ȣnȣ̆ fanapȣ̆ stpълȣчitopȣ̆ apъtîndȣ̆ navigatopiлорȣ̆ epatiчĭ поptȣлȣ̆ de penaȣsȣ̆ ші de mȣntȣipe! —

Mȣnцiĭ sîntȣ̆ ші продȣktopiĭ pîȣpiлорȣ̆, aчestорȣ̆ пȣлse a ле вieцiĭ пъmîntȣлȣĭ; adikъ пе вîpfȣлȣ̆ mȣnteлȣĭ, апеле очeanȣлȣĭ kape sînt sȣspendate în aepȣ̆ în fopme de aбȣpĭ, se skimбъ întp'ȣnȣ̆ очeanȣ̆ de апъ flȣidъ. — Ла ȣn aлt лok amȣ̆ ворбitȣ̆ desпpe etepna чipkȣлaцiȣne a апелорȣ̆ în sȣsȣлȣ̆ ші în жosȣлȣ̆ nostpȣ; amȣ̆ apъtatȣ̆ kъ очeanȣлȣ̆ neînчetatȣ̆ essaлъ (skoate) aбȣpiĭ, че se sȣe sȣsȣ̆ în aepȣ̆, skimбîndȣ-se în пikъtȣpĭ flȣide kape kadȣ̆ жos ka плoaie; dap апеле плoiлор adȣnîndȣ-se în kpъпъtȣpiле mȣnцiлор, se fakȣ̆ izвoapъ din kape kȣpgȣ̆ pîpae, aпoĭ maĭ mȣлte pîpae ȣnindȣ-se, fopmъ pîȣpĭ, kape kadȣ̆ în mape, în aчestȣ̆ pesepвopiȣ̆ цeneraлȣ̆ aлȣ̆ апелор пъmîntȣлȣĭ. — De aчeea în цъpiле mȣntoase плoaъ mȣлtȣ̆. — Bedemȣ̆ dap че poлъ mape жoakъ mȣnцiĭ în ekonomia лȣmiĭ, aчeste цigantiче fabpiче, ȣnde se destiлъ вътȣpĭ oбштештĭ (апе) пентpȣ fiĭ natȣpeĭ! Aша dap mȣnteлe este miжлочitopȣ̆ întpe черȣ̆ ші пъmîntȣ̆, „întpe очeanȣлȣ̆ kape este d'asȣпpa aepȣлȣĭ (nȣopiĭ) ші întpe очeanȣлȣ̆ kape este de desȣ- „tȣлȣ̆ aepȣлȣĭ (очeanȣлȣ̆)", kȣm ziче Біблieа — Aiчĭ se kȣвine a ворбi чева despre apmonieа че domneште întpe amîndoъ învелiшеле че înfaшъ глoбȣл пъmînteskȣ̆, adikъ apmonieа d'întpe aepȣ̆ ші апе; asemenea tpeбȣe sъ pomenimȣ̆ ші în че kipȣ̆ kîte tpeле domeneле natȣpeĭ (minepaлe, плante ші animaлe) îші gȣseskȣ̆ apmonioasa лор desвoлtape în aчeastъ лȣkpape konkopdantъ întpe aepȣ̆ ші апъ! —

Întp'adeвъpȣ̆, пȣtemȣ̆ ziче пpea вine kъ aвemȣ̆ ȣnȣ̆ очeanȣ̆ sȣб piчioapeле noastpe, ші ȣnȣ̆ aлtȣлȣ̆ (nȣopiĭ) d'asȣпpa kaпeteлор noastpe; fiindȣ̆-kъ sokotindȣ̆ kъtimea апеĭ de плoae

че kade нȣmaĭ întp'ȣнȣ anȣ пe пъmîntȣ, нe вomȣ înkpedinца kȣ mipape kъ o asemeнea kъtime de aпъ apȣ fi destȣлъ ka sъ akonepe toatъ sȣпpafaца пъmîntȣлȣĭ нînъ лa o însemнъtoape înълцime. — De aчi вedemȣ dap че eнopmъ kъtime de aпъ se пpeȣmблъ пe fie-kape anȣ în aepȣ între чepȣ шi пъmîntȣ, sȣsпendatъ asȣпpa kaпeteлop noastpe! — Aшa dap kînd пъmîntȣлȣ н'apȣ fi înkonцiȣpatȣ de atmosfepъ (aepȣ), aȣpiĭ oчeaнȣлȣĭ нȣ s'apȣ fi пȣtȣtȣ se sȣe în tpînsa ka sъ noatъ fopma нȣopĭ, пpin ȣpmape niчĭ плoae, niчĭ poaъ, niчĭ zъпadъ, intp'ȣнȣ kȣвîntȣ нȣ s'apȣ fi пȣtȣtȣ ȣpma niчĭ ȣna din toate нenȣmepaвiлeлe fenomene anoase, чe лe вedemȣ în aepȣ; kȣmȣ dap apȣ fi fostȣ kȣ пȣtinцъ ka sъ se desвoлte kpeшtepea плanteлop шi esistinца animaлeлop, a kъpopa intîiia kondiцiȣne a вieцeĭ, este aпa? —

Sъ zichemȣ eapъ kъ atmosfepa s'ap fi gъsit împpeцiȣpȣлȣ пъmîntȣлȣĭ; de че fолosȣ ap fi fostȣ dakъ aпa н'apȣ fi aвȣtȣ kȣaлitatea d'a se пȣtea skimвa în aȣpĭ шi a se sȣi singȣpъ în înълцimea aepȣлȣĭ, sпpe a kъdea пe ȣpmъ жosȣ în плoaie poditoape, tokmaĭ kînd este de tpeвȣinцъ? Пpin че mizлokȣ s'apȣ fi tpansпoptatȣ aчeastъ eнopmъ kъtime de aпъ че kade пe tot anȣлȣ пe пъmînt? De kite miлioane de mîinĭ de oamenĭ ap fi fostȣ de tpeвȣinцъ sпpe a skoate aчeastъ aпъ din oчeaнȣ шi a tpansпopta лa ȣneлe лokȣpĭ пe kontinentȣ че se aflъ sȣte de miлe depъptate de oчeaнȣ? — Sъ admipъmȣ шi aiчĭ de adînka шi sȣпpema inteлeцinцъ a пpoвedinцiĭ! Пpin singȣpъ шi neînsemnatъ kȣaлitate a aпeĭ, oчeaнȣлȣ a devenitȣ ȣнȣ feлȣ de sakaцiȣ aлȣ пъmîntȣлȣĭ, asemenea шi aepȣлȣ a devenitȣ pesepвopiȣлȣ tȣtȣлop fpȣmoaseлop desвoлtъpĭ viitoape aлe fiinцeлop пъmînteшti! — Aepȣлȣ, aпa шi пъmîntȣлȣ, iatъ tpeĭ mapĭ eлemente a лe tȣtȣлop fiinцeлop пъmînteшti: adeвъpate eлemente a toatъ sȣвsistinца gлoвȣлȣĭ nostpȣ. —

Dap inkъ o aлtъ mape apmonie gъsimȣ întpe aчestea шi întpe domenȣлȣ плanteлop, пpekȣm пe вomȣ înkpedinца пpin ȣpmъtoape esплikaцiȣne.

Esпepiinца a apъtatȣ kъ în цepiлe вogate de пъdȣpĭ, pooa kade maĭ kȣ пpisosȣ, asemenea шi плoaea maĭ desȣ; пe kînd neatpa (gpъdina) шi вîntȣpiлe чeлe tapĭ шi stpikъtoape se întîmплъ pap; în aчeste цъpĭ, eлektpiчitatea este maĭ modepatъ; de aчeea niчĭ fȣptȣnĭ kȣ tȣnete нȣ s'apatъ aшa desȣ; dap dȣпъ че s'aȣ tъiatȣ пъdȣpiлe, o mape skimвape s'a ȣpmatȣ kȣ kлima aчeлop лokȣpĭ O ȣskъчiȣne domneшte akoлo; вapa kade пȣцinъ poaъ шi mȣлtъ neatpъ, ȣpagane sȣflъ akoлo adese opĭ шi imвлцeskȣ ȣskъчiȣnea шi maĭ mȣлtȣ, пpin kape шi aneлe pîȣpiлop sъ mikшopeazъ, лakȣpiлe se ȣsȣkъ; пpin ȣpmape, evaпopaцiȣnea aneлop ȣskînдȣ-se, пpodȣче вoaлe; în fine kлima че a fostȣ atîtȣ de вȣнъ maĭ nainte, s'a stpikatȣ, шi kiapȣ чepȣлȣ a пepdȣtȣ koлoapea sa чea aлвastpъ, ekлatantъ de maĭ nainte. —

(Вa ȣpma.)

PASĂREA LIRA

Toatъ Natȣpa este плinъ de apmonie. O apmonie diвinъ mȣzikaлъ, a пȣsȣ kpeatopȣлȣ în gȣpa пaсepiлopȣ. Пpiвigъtoapea ape în gȣpa eĭ instpȣmentȣлȣ admipaвiлȣ пpin kape skoate kînteчeлe eĭ meлodioase шi sȣaвe; aлte пaсepĭ sînt d'o fpȣmȣseцe admipaвiлъ пpin koлopiлe stpeлȣчite шi apmonioase kȣ kape Natȣpa a akoпepitȣ kopпȣлȣ лopȣ.

Dap пaсepea Лipa este pemapkaвiлъ, нȣ пpin kъntekȣлȣ eĭ meлodiosȣ, niчĭ пpin fpȣmȣseцea koлopeĭ пeneлopȣ, niчĭ пpin deoseвita fъптȣpъ a kopпȣлȣĭ, чi нȣmaĭ пpin koada eĭ.

Sъ нȣ se mipe чineвa kъ o пaсepe sъ fiъ fpȣmoasъ шi distingatъ нȣmaĭ пpin koadъ; kъчĭ шi Пъȣнȣлȣ este pemapkaвiлȣ пpin koada sa. Dap koada пaсepeĭ Лipa este d'o fъптȣpъ kȣ totȣлȣ estpaopdinapъ; kъчĭ înfъ-

ціmeazъ fopma ȣnȣї instpȣmentȣ mȣzikaлȣ шi foapte apmoniosȣ nȣmitȣ Ліpa (npekȣm apatъ алътȣpata figȣpъ). Ачeastъ koadъ e komnȣsъ de nene opdinape ka ла челе-л-алте пасеpї, însъ e înkonціȣpatъ de nene mapї шi kȣpвate ast-feлȣ înkit npezintъ fopma ȣneї лipe mȣsikaлe; adikъ aл instpȣmentȣлȣї челȣї maї плъкȣtȣ în fopmъ шi челȣї maї meлo–

Пaserea лipa (Maenura lira). din Nȣoa Олandъ.

diosȣ̆ în sȣneteле mȣsikaле kape ле skoate, înkîtȣ̆ поеціĭ a лȣat'o dpeптȣ̆ simboлȣ̆ пentpȣ поezia чea maĭ deлikatъ, чea maĭ simціtoape шi чea maĭ apmonioasъ (поezie лipikъ).

Eatъ kъ ла ачeastъ пasъpe s'a întîmплatȣ̆ ȣnȣ̆ чeва, kape se întîmплъ adesea-opĭ шi ла oamenĭ: kъчĭ ȣniĭ oamenĭ жokȣ̆ în лȣme ȣnȣ̆ poлȣ̆ пentpȣ kaпȣлȣ̆ лopȣ̆, алціĭ пentpȣ gȣpъ, алціĭ пentpȣ inimъ iap алціĭ пentpȣ koada лopȣ̆. În Kina, pangȣpiле въpваціlopȣ̆, maĭ kȣ seamъ Mandapinilopȣ̆ (amплoiaціlopȣ̆ Statȣлȣĭ) se deosiвeskȣ̆ пȣ dȣпъ ȣnifopmъ чi dȣпe mъpimea koadeлopȣ̆ de пъpȣ̆, kape поaptъ пe kaпȣ̆.

Akoло koada este ȣnȣ̆ „чinȣ̆" алȣ̆ Statȣлȣĭ, ȣnȣ̆ semnȣ̆ de domnie. Aпoĭ, шi în Eȣpoпa koada este sчentpȣлȣ̆ domnieĭ dap пȣ ла въpваціĭ шi ла seksȣлȣ̆ чeлȣ̆ fpȣmosȣ̆. Kîte inime nipъneштĭ шi 'шĭ sȣпȣne o koadъ fpȣmoasъ пe kaпȣлȣ̆ ȣneĭ dame! Dap desпpe ачeasta, noĭ штimȣ̆ a вopвi mȣлtȣ̆ maĭ пȣціnȣ̆ de kîtȣ̆ fpezepiĭ noштpiĭ kape, daka ap voi, ap пȣtea sъ skpie вiвлioteчe întpeціĭ „desпpe domnia koadeлopȣ̆ în лȣmea modepnъ."

XIMIE OPGANIKЪ.

În aptikoлȣлȣ̆ tpekȣtȣ̆ amȣ̆ вopвitȣ̆ desпpe ȣneлe din чeлe maĭ intepesante леціĭ Ximiче че domneskȣ̆ în pegnȣлȣ̆ minepaлeлop saȣ̆ în sfepa natȣpeĭ opganiче. Sъ вopвimȣ̆ dap akȣm чeва шi desпpe ȣneлe din fenomeneлe Ximiче din natȣpa opganikъ. Вomȣ̆ pъmînea imпpesionaціĭ d'o simціpe de admipaціȣne kȣnoskîndȣ̆ mistepioasa пȣtepe Omnipotentъ kape пȣ înчeteazъ a skoate ла лȣmina zileĭ, atîtea fante minȣnate, neпpiчeпȣte шi nekpediвiле!

Natȣpa opganikъ a пpiimit din mîineлe kpeatopȣлȣĭ, пȣmaĭ *natpȣ* eлemente aepoase, Natȣpa a штiȣtȣ̆ sъ fopme nenȣmepaвiле oвiekte, din плante шi din animaлe kȣ nenȣmъpaвileлe лop fopme, вapietъціĭ шi koлopĭ, Kpeatopȣлȣ̆ лȣmiĭ a zisȣ̆: „Din natpȣ eлemente, aвia възȣte, вoiȣ̆ sъ se fakъ toate fiinцeлe înfлopite шi toate fiinцeлe însȣfлeціte, „adikъ o лȣme stpълȣчitoape kȣ чeлe maĭ „admipaвiле komпosiціȣnĭ;" шi iatъ kъ s'a шi fъkȣtȣ̆ ачeastъ лȣme пe kape пȣ înвeцъmȣ̆ d'a o admipa!

Gazeлe: kapвonȣ̆, idpoцenȣ̆, oksiцenȣ̆ шi azotȣ̆ (nitpoцenȣ̆) sînt пpinчiпeлe esistinцeĭ tȣtȣлop вeцetaлeлop, шi a tȣtȣлop animaлeлop. Kînd deskomпȣnemȣ̆ пpin *anaлisȣ Ximikъ* matepiiле din kape se komпȣne ȣnȣ̆ вeцetaлȣ̆, dъmȣ̆ în fine neste tpeĭ eлemente din kape este komпȣsȣ̆: adikъ kapвonȣ̆, idpoцenȣ̆ шi oksiцenȣ̆; dap daka anaлisa Ximikъ se maĭ ȣpmeazъ înkъ asȣпpa kopпȣлȣĭ animaлeлop atȣnчĭ dъmȣ̆ neste natpȣ eлemente: adikъ: kapвonȣ̆, idpoцenȣ̆, oksiцenȣ̆, aпoĭ шi azotȣ̆. *Пîinea* kape ne xpъneшte, otpaвa вeцetaлъ kape ne omoapъ, sînt komпȣse toate пȣmaĭ din пȣmiteлe tpeĭ eлemente. Aпoĭ de че otpaвa este otpaвъ шi пîinea, пîine? пpin че legъtȣpъ este împpeȣnat kȣ пîinea пpinчiпȣлȣ̆ вieціĭ шi kȣ *viksta* пpinчiпȣлȣ̆ mopціĭ? Kimistȣлȣ̆ вa pъsпȣnde: „пȣ„maĭ deoseвipea kъtimeĭ saȣ̆ пpoпopціȣnea че „domneшte întpe ачeste tpeĭ eлemente, întpe „ачeste difepite oвiekte opganiче, faче ka ȣ„nȣлȣ̆ sъ fie пîine шi чeлȣ̆-лaлtȣ̆ otpaвъ". Aпoĭ пpoпopціȣnea este o idee, ȣnȣ̆ пȣmъpȣ̆, ȣnȣ̆ kaлkȣлȣ̆ apitmetikȣ̆ emisȣ̆ din inteлiцinцa noastpъ! Kȣm se пoate dap, o sъ ne întpeвъmȣ̆, kъ deoseвipea în kîtimea ȣnȣĭ eлement, sъ skimвe întp'atîtȣ̆ kaлitatea oвiekteлop kape sînt komпȣse de dînsȣлȣ̆? Kimistȣлȣ̆, taчe neштiindȣ̆ sъ dea niчĭ ȣnȣ̆ pъsпȣnsȣ̆; eлȣ̆ a zisȣ̆ o datъ kъ, чeca че штie, штie пȣmaĭ че ia apъtatȣ̆ esпepienцa. Asta a fostȣ̆ poлa лȣĭ; dap esплikaціȣnea чea aвstpaktъ a леціlop natȣpeĭ, пȣ întpъ în domenȣлȣ̆ лȣĭ. Akȣm вine fiлosofȣлȣ̆, вine ȣnȣ̆ skoлapȣ̆ aлȣ̆ лȣĭ *Пitagopa* saȣ̆ aлȣ̆ лȣĭ *Плatone*, ȣnȣ̆ ideaлistȣ̆, disчiпȣлȣ̆ aлȣ̆ лȣĭ *Fixte* saȣ̆ aлȣ̆ лȣĭ *Шeлing*, шi maĭ kȣ seamъ ȣnȣ̆ admipatopȣ̆ aлȣ̆ лȣĭ *Egeл*, шi вa pъsпȣnde: „De че въ mipaціĭ? пȣ вedeціĭ în toatъ mъpimea aчestȣĭ ȣniвepsȣ̆, kъ пȣmaĭ пȣmъpȣлȣ̆ este adeвъpatȣ̆ пpinчiпȣ̆ aлȣ̆ fiinцeлop? Пpetȣtindinea în чepȣ̆ шi пpe пъmîntȣ̆, пȣmъpȣлȣ̆

а хотърîтȣ̆ sпаціȣлȣ̆, ideea а продȣсȣ̆ mateрiea, matimatika а бірȣітȣ̆ fisika! Adȣчеці-въ aminte къ din 7 колорî kapdinaле а ле sпектрȣлȣî soларȣ̆, піктоpȣлȣ̆, нȣмаî dȣпъ difepite кътimî а колорілор amestekate, компȣне непȣтерабілеле feце, фаче о mosaikъ de 75 miî de колорî! Adȣчеці-въ а minte iap, къ din 7 сȣнете fondamentaле, apta мȣзічiî а продȣсȣ̆ difepite мелodiî saȣ̆ de плъчере saȣ̆ de жале, de kȣраціȣ̆ saȣ̆ de desпеpape, de miлъ saȣ̆ de pesбȣнаре, прin kape мȣzikantȣлȣ̆ este în stape а domni асȣпра inimiлор воastpe, а пътрȣнde челе maî adînчî sekpete а ле simціpiлор воastpe; toatъ fiinца воastpъ moраль fiind în mîna лȣî ka о чеаръ moaле че о poate fopma dȣпъ плакȣлȣ̆ съȣ̆; ведеці dap къ, skapa de мȣзикъ кȣ а ле еî 7 сȣнете sînt елементеле мȣзічеî, dȣпъ кȣm челе 4 gaze sînt елемaнтеле opganismeлор! Апоî чеea че poate фаче піктоpȣлȣ̆ (зȣграбȣлȣ̆) saȣ̆ мȣzikantȣлȣ̆ кȣ 7, въ mipaці кȣm ȣнȣ̆ Dȣmnezeȣ̆ а пȣтȣt фаче кȣ патрȣ?“

Este în Kimiea opganikъ о îmпреціȣраре maî кȣріоасъ шi maî неesплікабілъ; aчеasta este *Isomepica* корпȣрiлор. Adikъ доъ корпȣрî потȣ̆ fi кȣ totȣлȣ̆ difepite în toate калітъціле лор fisiче; апоî kînd ле deskomпȣнемȣ̆ прin аналisе Kimiче, кȣ mipape ведемȣ̆ къ кътimea, пȣмърȣлȣ̆ шi пропорціȣнеа елементелор sînt екȣале în amîndoъ; aiчî шtiinца Kimikъ ȣманъ рътîне înkpemenitъ, не maî шtiindȣ̆ че съ ръспȣнзъ. Пентрȣ кȣpiositate съ пȣmimȣ̆ ȣнеле dintp'aчеste корпȣрî isomepiче.

Ȣntȣлȣ̆ de tepmentin, шi ȣntȣлȣ̆ че se skoate din коажа de лъmîie, sînt корпȣрî isomepiче; Kimistȣлȣ̆ desfъkîndȣ-ле, гъсеште къ fie kape 100 пърці dintp' înseле копрinde 88 пърці saȣ̆ atome de карбонȣ̆ шi 11 пърці saȣ̆ atome de idpoценȣ̆. Пентрȣ Kimistȣ̆ dap ȣntȣлȣ̆ de tepemetinȣ̆ шi ȣntȣлȣ̆ de лъmîe sînt tot-ȣna, dap пентрȣ noî, че mape deosebipe este întpe aчеste доъ ȣntȣрî! Аша шi skpobiaла шi zахарȣлȣ̆ sînt пентрȣ Kimistȣ̆ tot-ȣna (fiind-къ копрinde 12 atome de карбонȣ̆, 12 atome de oksiценȣ̆ шi 24 atome de idpoценȣ̆), dap пентрȣ noî че mape deosebipe este iаръшî întpe amîndoъ! Ашȣ̆ вреа съ шtimȣ̆ че прiimipe арȣ̆ авеа ла noî ȣнȣ̆ Kimistȣ̆ kape неарȣ̆ пропȣне съ skimбъмȣ̆ обічеiȣріле noastpe de akȣm, пȣnîndȣ-не în kafea skpobiaлъ în локȣ̆ de zахарȣ̆, шi а skpobi рȣfeле noastpe кȣ zахарȣ̆ în локȣ̆ de skpobiaлъ, sȣб кȣвîntȣ̆ къ sînt tot-ȣna!

Aчeste isomepiî, de шi aȣ̆ рътasȣ̆ пînъ akȣm ka о проблемъ nedesлеgatъ пентрȣ шtiinцъ, съ нȣ gîndimȣ̆ къ n'aȣ̆ авȣt ȣнȣ̆ pesȣлtatȣ̆ фаворабілȣ̆ пентрȣ прогреселе Kimieî практiче. Kimistiî înkpedinцîndȣ-se къ мȣлte корпȣрî opganiче sînt foapte екȣале în привінца компоsiціȣнеî лор Kimiче, dap tot-de odatъ fiind foapte diffepite în калітъціле лор fisiче, aȣ̆ кътатȣ̆ съ гъseaskъ mizлоаче sпре а пȣtea skimба aчeste корпȣрî în а ле лор кȣалітъці fisiче, Алkimistiî din sекȣлеле de mizлокȣ̆ s'aȣ̆ siлitȣ̆ а фаче din арамъ, аȣрȣ̆ шi din tinikea, арцintȣ̆, шi n'aȣ̆ isбȣtitȣ̆, dap Kimistiî nostpiî fakȣ̆ întp' adeвъръ̆ din skpobiaлъ, zахарȣ̆; din zахарȣ̆, sпiptȣ̆ (pakiȣ̆) saȣ̆ оцеtȣ̆; asemenea продȣкȣ̆ zахарȣ̆ шi din kaptofî, прекȣm шi din ръзътȣрî de лемнȣ̆, din kape fakȣ̆ шi оцеt. — Ne mipъmȣ̆ kîndȣ̆ ȣнȣ̆ eskamatopȣ̆ skimбъ dinaintea okiлор nostpiî о kapte de жокȣ̆; dap Kimistȣлȣ̆ kape фаче adeвъpateле iap нȣ minчinoaseле skimбърî dinaintea okiлорȣ̆ nostpiî, Оаре нȣ este елȣ̆ eskamatopȣлȣ̆ челȣ̆ maî admipaбiлȣ̆?

Voltaire aчestȣ̆ omȣ̆ ценiaлȣ̆ че а domnitȣ̆ кȣ sпipitȣлȣ̆ съȣ̆ асȣпра літератȣpeî sekoлȣлȣî съȣ̆, ziче: „Am врȣtȣ̆ съ mъ okȣпȣ̆ кȣ шtiinцеле fisiче, dap въzîndȣ̆ къ нȣ почiȣ̆ съ „'mî esплiкȣ̆ de че apdȣ̆ лемнеле пе ватръ, „m'amȣ̆ deskopaціatȣ̆ шi m'amȣ̆ лъsatȣ̆.“ Пъkatȣ̆, Волтер, къ n' aî maî tpъitȣ̆ înkъ 50 de anî, къ' ці ap fi esплikatȣ̆ kiapȣ̆ ȣнȣ̆ компатріotȣ̆ алȣ̆ тъȣ (Лавоезiер) aчeea че' ці-а adȣsȣ̆ аша mape desgȣstȣ̆ пентрȣ шtiinцеле natȣpeî!

Întp' adeвъpȣ̆ ,чea maî фрȣmoaсъ analisъ Kimikъ о fakȣ̆ бȣкътъресiле noastpe în toatә ziлiле ,фъръ съ шtie къ о фаче! Aчeastъ analisъ este apdepea лемнелор пе ватръ. — Шtimȣ̆ къ tot корпȣл opganikȣ̆ нȣ poate sȣфeрi

o кълдȣръ mape fъръ sъ nȣ se stpiче; ачеastъ stpikape se kiamъ *apdepea kopnȣлȣї.*—Apdepea kopnȣpiлop este ȣnȣ npoчеsȣ (o лȣkpape) Kimikъ, o îmnpȣnape a ȣnȣї kopnȣ kȣ oksiџenȣлȣ din aepȣ, kaȣsatъ npin кълдȣръ. npodȣkîndȣ tot de o datъ кълдȣръ kiapȣ, adikъ кълдȣpa faвoapeazъ tot-deaȣna komnoziціȣniлe Kimiче; de ачееa kînd înkълzimȣ tape ȣnȣ kopnȣ, atȣnчї kaȣseazъ o deosiвitъ disnoziціȣne, tpaџe okiџenȣлȣ din aepȣ шi se îmnpeȣnъ kȣ dînsȣлȣ; dap find-kъ mȣлte din лȣkpъpiлe Kimiче, лa kopnȣpiлe opganiче skotȣ лȣminъ, eлektpiчitate шi кълдȣръ, de ачеa ni se înfъцішeazъ ачеstȣ npoчеsȣ sȣв fopma ȣneї fлaкъpї de fokȣ apzъtopȣ. — Kînd amȣ apsȣ ȣnȣ лemnȣ ne вatpъ, че s'a fъkȣtȣ? oape s'a nepdȣtȣ matepia лemnȣлȣї kȣ totȣлȣ din лȣme? Nȣ! din kontpъ, niчї ȣnȣ atomȣ din matepie nȣ se nepde în ачеstȣ ȣnivepsȣ, Nȣmaї *fopma* matepiiлopȣ noate *sȣ skimbe*, aшa шi aiчї nȣmaї fopma лemnȣлȣї s'a skimвatȣ npiimindȣ ȣpmъtoapeлe noї komnosiціȣnї: adikъ, din gazȣлȣ kapвonȣ aлȣ лemȣлȣї îmnpeȣnîndȣ-se kȣ gazȣлȣ oksiџenȣ din aepȣ, s'aȣ fъkȣtȣ aчidȣ kapвonikȣ, kape este ȣnȣ *gazȣ* neвъzȣtȣ че se amestekъ în aepȣ; gazȣлȣ idpoџenȣ aлȣ лemnȣлȣї îmnpeȣnîndȣ-se kȣ gazȣлȣ oksiџenȣ aлȣ aepȣлȣї, s'aȣ fъkȣtȣ *anȣ*, însъ în stape de вapopȣ. De ачееa вedemȣ niшte вapopї sȣindȣ-se din лemnȣлȣ че apde. În чеnȣшa че ръmîne, gъsimȣ nȣmaї sъpȣpї (sels) minepaлe kape aȣ fostȣ konpinse în лemne шi kape nȣ sînt infлamaвiлe (apzъtoape) dap fȣmȣлȣ npoвine din kaȣsa kъ n'a adȣsȣ aepȣ îndestȣлȣ kît tpeвȣe nentpȣ apdepea лemnȣлȣї! de ачееa kȣ komȣ faче fȣmȣ maї nȣціnȣ, kȣ kît konstpȣкціȣnea sa este maї вȣnъ.—Fȣmȣлȣ dap nȣ este aлtȣ nimikȣ de kît atomeлe лemniлopȣ ne apse din kaȣsa n'ажȣnџepiї oksiџenȣлȣї. — În Engлitepa fȣmȣлȣ че se sȣe din komȣ, iapъшi se întoapче лa вatpъ, kape este клъditъ întp' ȣnȣ kinȣ d'a nȣtea adȣче o mape kъtime de oxiџenȣ; de ачееa atomeлe лemnȣлȣї че sînt konpinse în fȣmȣ apdȣ din nȣoȣ шi fȣmȣлȣ se nepde.

Fлaкъpa (la flamme) amȣ zisȣ kъ este npodȣsȣ npin mapea кълдȣръ че skoate npoчеsȣлȣ kimikȣ kînd kopnȣлȣ kape apde se împpeȣnъ kȣ oksiџenȣлȣ din atmosfepъ. Kȣ kîtȣ ȣnȣ kopnȣ opganikȣ konpinde maї mȣлtȣ idpoџenȣ, kȣ atît este fлaкъpa maї kaлdъ, dap kȣ kîtȣ se afлъ maї mȣлte sъpȣpї (minepaлe) amestekate în komnosiціȣnea kopnȣлȣї opganikȣ, kȣ atîtȣ este fлaкъpa maї лȣminoasъ шi stpълȣчitoape; anoї kȣ kîtȣ ȣnȣ kopnȣ opganikȣ konpinde maї mȣлtȣ oksiџenȣ, kȣ atîtȣ este maї nȣціn infлamaвiлȣ; aшa, snpe esemnлȣ, kînd anpindemȣ kъpвȣnї, fokȣлȣ skoate maї mȣлtъ кълдȣръ, dap maї nȣціnъ лȣminъ, ne skoціndȣ fлaкъpъ (fiind-kъ gazeлe лemnȣлȣї s'aȣ nepdȣtȣ лa întîia apdepe). Sniptȣлȣ (aлkooл) apde kȣ o fлaкъpъ вînъtъ deвiлъ aвiea вiziвiлъ, dap aвînd o foapte mape кълдȣръ (fiind-kъ aлkooлȣлȣ konpinde mȣлtȣ idpoџenȣ infлamaвiлȣ); dap nȣnîndȣ în fлaкъpa de sniptȣ o sîpmъ de fepȣ, kînd se вa aлвi fepȣлȣ în fokȣ, fлaкъpa se вa faче foapte stpeлȣчitoape.—

Kopnȣpiлe opganiче sînt sȣnȣse nȣ nȣmaї лa o skimвape Kimikъ npin apdepe, чi лa maї mȣлte stpikъчiȣnї kape npoвinȣ din natȣpa komnosiціȣneї opganismeлop шi din лeџiлe лa kape este sȣnȣsъ sȣвsistenцa лop.

Fie-kape kopnȣ opganikȣ este în sine o deosebitъ fiinцъ nepfektъ, nъstpîndȣ în sine o deosebitъ вieaцъ naptikȣлapъ че se лȣnтъ neînчetatȣ kȣ вieaцa џenepaлъ (ȣnivepsaлъ) a natȣpeї; anoї tokmaї npin ачeastъ лȣntъ, se manціne лȣmea în toatъ a eї fpȣmȣseцe, magnifiчenцъ, вapietate шi nepfekціȣne. (вa ȣpma).

Komȣnikaціȣniї Sчiinціfiче miчї.

Metoda d'a faче лemneлe neimfлamaвiлe, s'a kъȣtatȣ de mȣлtȣ шi s'a шi întpeвȣinцatȣ în mȣлte modȣpї. Akȣm D. Casteron în Пapis, a deskonepitȣ o metodъ noȣъ d'a faче лemneлe sъ nȣ apzъ în fokȣ. Eлȣ ціne nînъ akȣm ачеstȣ metodȣ in sekpetȣ, dap a datȣ npoвe foapte esчeлinte de efektȣлȣ nekpediвiлȣ, kape eлȣ npodȣче kȣ metoda sa. 'Nainte kîte-вa лȣnї a inвitatȣ eлȣ kiap ne impepatopȣлȣ Naпoлeon de a asistatȣ лa o asemenea npoвъ. Eлȣ a nȣsȣ întp'ȣnȣ fokȣ mape лemneлe destinate nentpȣ dekopaціȣne în teatpȣ, dȣne че a sȣnȣs aчeste лemne metodeї saлe sekpete d'aлe faче neimfлamaвiлe шi iatъ kъ kiap dȣne че a цinȣtȣ aчeste лemne 1 ½ ope în fokȣ, лemneлe totȣ nȣ s'a apsȣ. Aчeastъ deskonepipe ape ȣnȣ mape вiitop.

Tinogpafia Naціoнaлъ a лȣї Iosif Pomanoв шi Komn.